

TRẦN THỦ ĐỘ VỚI THÁI BÌNH

Dương Quảng Châu

Cán bộ hưu trí tại xã Thăng Long
huyện Đông Hưng Thái Bình

A- Vài nét về con người, sự nghiệp Trần Thủ Độ

Rất nhiều cụ già ở quê Tiên Hưng tôi, thường đọc bài thơ nôm sau:

"Bến trên Tinh Cương lưới với chài

Dem đầu kẻ vưng dạ vua tôi

Phá tan Đông đạo ngôi Đoàn Thượng

Dọn sạch Bắc giang Nguyễn Nộn oai

Giết Lý, càn tính, vô đạo chúa

Giữ Trần hồn huyết, họa mầm khơi

U mê phong thủy, lòng ngay thẳng

Công tội khó phân, Tương quốc dài".

Qua bài thơ ta thấy rõ công lao của ông:

1 - Trong kháng chiến chống giặc Nguyên Mông lần thứ nhất (1258), trên chiến trường Bình Lệ Nguyên (Vĩnh Phú ngày nay), thế giặc Mông Cổ mạnh tựa bão táp, lực lượng của ta yếu, kỵ binh của giặc lướt tới khắp nơi, quân ta không giữ nổi trận địa, vua Trần hoang mang. Nhưng Trần Thủ Độ tỏ rõ tinh thần quả cảm, trước gian nguy không sợ hãi, nêu cao khí phách anh hùng. Gặp vua Trần, ông nói: "Đầu thần còn trên cổ, bệ hạ chẳng lo chi

hết". Vua Trần Thái Tông yên tâm, chỉ bay quân dân chiến đấu, lui quân có trật tự, giữ được Độc lập dân tộc.

Ngoài sự nghiệp chống ngoại xâm lần thứ nhất đó, Trần Thủ Độ, chỉ trong một năm, đã quét sạch Đoàn Thượng ở phía đông, Nguyễn Nộn ở phương Bắc, thống nhất non sông về một mối. Tiếp tục sự nghiệp xây dựng, huấn luyện đội quân Tinh Cương ngay từ lúc họ Trần "mới gác mái khai hoang vùng Bát Xá, phơi chài cuốn lưới ở ba sông", thành một đội quân chủ lực bảo hộ của nhà Trần, đội quân thép, một nanh vuốt của nước Đại Việt, từ Trần Tự Khánh, Trần Thủ Độ, Trần Nhật Hạo làm tướng chỉ huy.

Đội quân Tinh Cương là niềm tự hào, niềm tin cậy của vua Trần, trong các lần kháng chiến chống quân Nguyên Mông, đã góp công xứng đáng với toàn quân. Lần kháng chiến chống quân Nguyên Mông lần thứ 2 (1285) đội quân này tập kết ở Đông Bộ đầu, vua Trần Nhân Tông đã ban tặng hai câu thơ bất hủ "Người lính già đầu bạc, kể mãi chuyện Nguyên Phong".

2 - Để phát triển sản xuất nông nghiệp, cải thiện đời sống cho nhân dân, mở mang giao thông vận tải, ông đã tiến hành việc đào sông khơi ngòi, trị thủy, làm thủy lợi lớn trong cả nước, ở quê hương nhà Trần, ông đã đào sông Thái Sư, xây cống Xuân Hải, đắp đê quai vạc ở sông Hồng...

3 - Tuy ông làm quan to đầu triều (Tướng quốc, Thái sư), quyền hành hơn cả vua, nhưng ông không lợi dụng chức vụ để tham nhũng, vinh thân phì gia, gây bè, kéo cánh, mưu lợi ích riêng. Ông làm hết mình cho nhà

Trần vững vàng, trong đó có quyền lợi của ông là thỏa mãn, góp phần làm cho họ Trần đoàn kết, đất nước ổn định.

Nhưng "Nhân vô thập toàn", bài thơ trên cũng nói lên những khuyết điểm, hạn chế lớn của ông.

1 - Ông đã quá tàn bạo, thâm độc, đã đặt bẫy chôn sống 370 tôn thất nhà Lý, nhằm diệt chủng dòng họ có công lớn trong sự nghiệp dựng nước, giữ nước Việt Nam trên 200 năm và họ Trần vừa là bề tôi, vừa làm thân gia, đã được lịch sử giao phó thay thế họ Lý, làm như vậy thật là "táng tận lương tâm", không ai có thể thanh minh được cho Trần Thủ Độ! Do đó nát, ông đã gây việc loạn luân, hôn huyết để giữ lấy giòng giống người đẹp họ Trần làm vua muôn thuở ở nước Nam. Chính Trần Thủ Độ đã gây cho anh em Trần Liễu chống nhau bằng 8 vạn quân ở sông Cái. Qua dàn xếp tốt, tướng sĩ đã chết trong việc này thực chất không ít và lịch sử đã ghi là 8 vạn thủ cấp bị chém.

2 - Trần Thủ Độ đã mắc nhiều sai lầm trong vấn đề phong thủy, đất cát. Chính quyền vừa vào tay họ Trần, Thủ Độ đã cho các thầy địa lý đi khắp nơi yếm trấn các sông núi, các bình nguyên có linh khí để không cho ai chôn táng, làm nhà, đoạt được đất quý, phát đạt để cướp ngôi vua Trần. Ngay việc đào sông Thái sư, xây cống Xuân Hải ở quê hương Long Hưng Lộ, Thái Bình, có lợi lớn cho dân sinh nổi trên, nhưng động cơ để làm là nghe theo thầy địa lý, đưa nước lã phù sa ở sông Cái vào trong đồng, bắt nước đỏ chảy tụ lại ở Minh đường, ngôi đất người đẹp làm vua và ngôi đất tổ phụ bá tử tôn ở Tam

Đường và bến Trấn, thuộc Hương Tinh Cương thừa kế. Trần Thủ Độ còn có tham vọng rất lớn về dòng họ mình: không chỉ là ngôi báu lâu đời mà còn phủ hữu hơn các nước chư hầu khác, cũng như không kém Thiên triều Trung Quốc. Chính tham vọng quá lớn, nhưng trình độ học vấn không có gì đáng kể, nên Thủ Độ đã làm những việc kỳ quặc "có một không hai" nơi trên.

B - Về quê hương, gia đình Trần Thủ Độ

Nhà Trần khởi nghiệp từ Hải Ấp (tức Lưu Xá, Ngự Thiên, Long Hưng Lộ, Thái Bình). Nhưng ở Hải Ấp không có dấu ấn của Trần Thủ Độ, kể cả cha mẹ, anh em Trần Thủ Độ.

Vậy ông sinh ra, lớn lên ở đâu? Chính bài thơ nôm nói trên đã trả lời câu hỏi đó: "Bến Trấn, Tinh Cương lười với chài".

Tại làng quê nằm trong huyện Hưng Hà hiện nay đã sinh ra một con người khá đặc biệt này. Sau đây là cứ liệu lịch sử của câu trả lời của tôi.

Vào năm 1989, khi về thôn Tô Hiệu, xã Đông Quang, huyện Đông Hưng làm tư liệu lịch sử, chúng tôi được các bộ lão địa phương cho đọc nội dung tấm bia ghi bà Đàm Thị Vương Phi là nữ thành hoàng thôn Tô Hiệu lấy đức ông An Hạ Vương. Cuối Lý, sơ Trần, bà có lộc điền ở Trục Nội (Đông Xuân, Đông Hưng). Bà là con gái Tướng quân coi Cẩm binh, điện tiền chỉ huy sứ của vua Lý Cao Tông là Đàm Thời Phụng. Chị bà là Đàm Thị An Thàn lấy Lý Cao Tông sinh ra Thái tử Xâm (Lý Huệ Tông).

Hai trai bà là Thái phó Đàm Dĩ Mông, là tể tướng thời vua Lý Cao Tông, Lý Huệ Tông. Hai ông bà Đàm Thị Vương Phi, An Hạ Vương chết ở Động Núi (Tây Thanh - Nghệ) khi ông trấn trị vùng Động núi năm Bảo Phù thứ 9 (1276) triều Trần Thánh Tông, sau đó bà mất, đều được đưa quan tài về song táng ở Trục Nội.

Từ nội dung bia nơi trên, các bộ lão ở Trục Nội vào vùng Động Núi, được các bộ lão địa phương cho biết: ở vùng này nhiều nơi thờ An Hạ Vương. Theo Thần phả ghi An Hạ Vương là con thứ hai Trần Hoàng Nghị đại vương, em An Quốc Vương, là anh Trần Thủ Độ, quê tại Bến Trăn, Tĩnh Cương, Lộ Long Hưng, khai khẩn đất hoang vùng an cáo Lộ Long Hưng, nay là làng Vang, xã An Thanh (Quỳnh Phụ). Từ đó ba anh em: An Quốc, An Hạ, An Bang) có in dấu chân ở An Thanh, Quỳnh Phụ, rồi qua cửa họ Đàm vào làm cấm binh từ sớm, trước khi Thái tử Xâm về làm rể Lưu Xá. Nhưng dấu là quê hương làm ăn sinh sống đầu tiên của ngành họ Trần này? Qua bài minh ở chuông chùa thôn Xuân La, xã Thái Phương, Hưng Hà, đúc năm Lê Chính Hòa 12, đã ghi làng Xuân La thời Lý - Trần là thôn Ứng Mao. Làng này có 4 khu: bến Trăn, Đồng Loan, Càn Du, Đông Cương. Ở giữa làng có chợ, bên chợ có đền Vua ông xây gạch thời Trần, trong kháng chiến chống Pháp, đền bị phá, hiện thu gọn thờ chung với nhà thờ đại tông họ Trần làng Xuân La (tức Ứng Mao), ở cánh đồng Xuân La, có di tích mộ cũ gỗ, mang phết tích Trần, có kệ đá, hoa văn Lý - Trần, trong mộ không có xương cốt, còn có nền đất gốm Trần...

Ngôi đền thờ Vua ở làng Xuân La, xã Thái Phương, Hưng Hà

Qua gặp gỡ ông trưởng tộc họ Trần ở đây cho biết: người sinh ra Hoàng Nghị đại vương là thủy tổ họ Trần, mở làng Ứng Máo, làm ruộng, chài lưới, nghề dệt, nghề thợ mộc, ở quê xa đến. Vị thủy tổ này đã cùng anh em, con, cháu cùng nhân dân ở đây lập ra một đội cướp, đi cướp của, đánh phá các kho tàng của triều đình, của nhà giàu ở vùng bãi đầm về làm giàu nhất ở vùng này. Nhưng thủy tổ có từ tâm: nhường đất phát to cho dân làm làm đình, làm chùa. Vị này vừa là thủy tổ họ Trần, vừa là thành hoàng của làng này. Nhân dân thờ làm phúc thần, khi tế ở chính đình, được phối tế. Trong một trận chiến đấu, Trần Hoàng Nghị và một số chỉ huy, đã chết trận cùng với một số chiến sĩ, được nhân dân Hạ Liệt (nay là xã Thái Hà, Thái Thụy), lập đền thờ ở cánh đồng, coi như thờ Bách Linh, trận vong chiến sĩ, ngôi đền hiệu cao nhất là "Trần Triều Hoàng Nghị đại vương, thượng đẳng phúc thần". Các cổ lão ở Hạ Liệt cũng cho biết về văn tế đọc đầu tiên là: nguyên tổ Hoàng Nghị đại vương trước, rồi mới đến bách linh chư vị, thần quan, thần tướng, trận vong chiến sĩ vong linh v.v...

Ai đẻ ra Hoàng Nghị đại vương? Theo các nguồn tư liệu điền dã và thành văn, đã sưu tầm được, thì cụ Trần Hấp, con giai cụ Trần Kinh, đã sinh ra 2 người con giai là Trần Lý và Trần Hoàng Nghị. Lúc đầu, cụ Trần Hấp từ Tức Mặc sang Hải Ấp (Lưu Xá) rồi sau sang làm ăn, đi về giữa 2 nơi Lưu Xá và Ứng Máo, ngành Trần Hoàng Nghị sinh cơ lập nghiệp ở đây là chính còn Trần An Bang (Trần Thủ Độ), sau này sang hoạt động lập nghiệp nhà Trần ở vùng Lưu Xá, cũng thuộc huyện Ngự

Thiên, Long Hưng Lộ Thái Bình), con ngành Trần Lý, Trần Thừa, Trần Tự Khánh, Trần Thị Dung vv... sinh cơ lập nghiệp ở Lưu Xá.

Tóm lại: cụ tổ gần nhất của nhà Trần là Trần Kinh từ Yên Sinh (Đông Triều), về Tức Mặc, đánh cá là nghề sống chính, từ Tức Mặc, Mỹ Lộc, Nam Định, sang sông Hồng, sông Luộc (Thái Bình). Đến Cụ Trần Hấp, đã đem hài cốt cha và vợ sang chôn ở Mã Sao, hương Tĩnh Cương, huyện Ngự Thiên, lên bờ làm ruộng đẻ ra người con giai cả là Trần Lý chủ yếu sống ở Lưu Xá, Trần Hoàng Nghị chủ yếu sống ở Ứng Mao, trong khi cụ Trần Hấp đi lại thăm nom con cháu từ hai nơi. Cả Trần Lý, Trần Hoàng Nghị và các con cháu đều có ý thức làm giàu, tăng thêm gia thuộc, nhiều của cải, nhiều thế lực, thâm nhập sâu vào hàng ngũ quan lại, vào cung đình triều Lý để dựng nghiệp đế vương cho nhà Trần, nhưng ở Ứng Mao, từ võ nghệ, sớm qua cấm vệ binh, hầu cận vua và thái tử, nhân loạn Quách Bốc, các vị không đưa Thái tử theo vua lên Đà Giang, mà dẫn về Lưu Xá, tuyển cô Ngừ (Trần Thị Dung), làm vợ Thái tử Xâm, Trần Lý được phong tước Minh Tự, trong các trận chiến đấu bảo vệ hành Cung ngự Thiên và thái tử Xâm, đã hy sinh, con giai là Trần Tự Khánh, mộ dân binh đánh dẹp Quách Bốc, đưa vua từ Đà Giang về kinh, và đưa Thái tử Xâm từ Lưu Xá, Ngự Thiên về thay cha làm vua, tiến tới nhà Trần thay thế nhà Lý lên làm vua, mở ra một bước ngoặt mới: dưới triều Trần, nước Đại Việt giàu mạnh phất cao ngọn cờ "Độc lập dân tộc", 3 lần đánh thắng quân Nguyên

. Mong, được cả thế giới khám phục! Như vậy, Trần Thủ Độ cũng như cha là Trần Hoàng Nghi và hai anh em Trần An Quốc, Trần An Hạ, lúc đầu sinh ra làm ăn ở làng Then Mẹo (Ứng Mão), chứ không phải ở Lưu Xá, sau có đi lại Lưu Xá, để lại dấu vết ở các làng Vàng, Tô, Hộ (Quỳnh Phụ), Trục Nội, Tô Hiệu (Đồng Xuân, Đông Quang - Đông Hưng...).

Do có nhiều khó khăn, hạn chế về tư liệu, trên đây là mấy suy nghĩ bước đầu, mong được các nhà khảo cổ, văn hóa, lịch sử tiếp thêm công sức làm sáng tỏ hơn "về quê hương, gia đình con người, sự nghiệp Trần Thủ Độ".